

Boeken

Edwin van Meerkerk

O'Brien, D. (2014)
Cultural policy: management, value and modernity in the creative industries.

Londen: Routledge.

Prijs: € 32,99

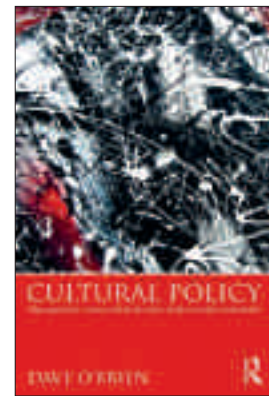
Het overheidsbeleid ten aanzien van kunst en cultuur bevindt zich in een crisis. Nadat aan het einde van de 20ste en het begin van de 21ste eeuw in het kielzog van de bestuurskundige filosofie van het New Public Management de economische impact van de kunsten leek te volstaan om zowel het bestaan van overheidssteun als de keuzes daarbinnen te legitimeren, gaapt nu op beide terreinen een groot gat. De samenleving is veranderd en ook van daaruit wordt de druk op de gesubsidieerde cultuur opgevoerd. De geldkraan is deels dichtgedraaid en kunst en cultuur worden juist aangesproken op hun bijdrage aan de creatieve economie en de talentontwikkeling van de jeugd. Discussies over het waardebegrip en een reeks nieuwe publicaties zijn daarvan het gevolg.

Een interessante bijdrage aan de gedachtevorming en het debat is Dave O'Briens boek *Cultural policy: management, value and modernity in the creative industries*. Daarin houdt hij het Britse cultuurbeleid vanuit het perspectief van zowel de beleidsmaker als de onderzoeker kritisch tegen het licht. O'Brien, werkzaam als docent Cultural and Creative Indus-

tries aan de City University London, gaat vooral in op de grenzen van wat mogelijk is in beleid, bestuur en onderzoek, de *social life of methods*, zoals hij dat noemt. Daarmee bedoelt O'Brien dat de manier waarop – in beleid, bestuur én onderzoek – de werkelijkheid wordt geconstrueerd niet alleen zorgt voor duidelijkheid, doelgerichtheid en efficiëntie, maar ook selectief en beperkend is. De nadruk die het eerder genoemde New Public Management legt op verantwoordelijkheid in publieke organisaties heeft geleid tot vormen van beoordeling van culturele instellingen (op bestuursstructuur, inkomsterverwerving en publieksbereik) die de intrinsieke waarde buitenspel hebben verklaard.

Definitie

Het centrale probleem voor het cultuurbeleid is, aldus O'Brien, de vraag hoe de waarde van cultuur, in de zin van een bredere legitimatie dan economische impact, moet worden gedefinieerd. Hij laat overtuigend zien dat alle pogingen die tot nog toe zijn ondernomen om waarde of impact van (cultuur)beleid te duiden ideologisch gekleurd zijn en daarom met een kritisch oog moeten worden bekeken. Dat begint al met de introductie van de notie *public value* door de Labour-regering eind jaren negentig. Het kabinet-Blair probeerde hiermee vorm te geven aan zijn ideologische koers, die brak met zowel voorgaande conservatieve kabinetten als het klassieke socialisme – precies zoals tegelijkertijd onder de kabinetten-Kok geprobeerd werd het cultuur-

beleid van een nieuwe grondslag te voorzien. Pogingen om de waarde van cultuur te definiëren vanuit de kunsten verwerpt O'Brien echter ook, zodat de lezer het boek op dat punt met meer vragen dan antwoorden dichtslaat, maar dat lijkt ook deels zijn bedoeling te zijn geweest; de tijd voor eenduidige oplossingen is wat hem betreft voorbij.

O'Brien deelt zijn boek in op thema. Na een hoofdstuk over de methoden van onderzoek naar (cultuur)beleid en de context waarbinnen dit functioneert, richt hij zich op participatie en consumptie, leven en werken in de creatieve economie, pogingen om door middel van cultuurbeleid de lokale economie te stimuleren en, als besluit, theorieën over de waarde van cultuur en culturele organisaties. Hij illustreert de centrale hoofdstukken met praktijkvoorbeelden uit het Engelse cultuurbeleid, in het bijzonder op lokaal niveau. De voorbeelden komen deels voort uit zijn eerdere onderzoek naar lokaal en regionaal cultuurbeleid in Noord-Engeland, dat een perifere positie inneemt in het Engelse beleid.

Vraagtekens

De grootste casus in het boek is Liverpool Europese culturele hoofdstad 2008. Vanaf 1990, toen Glasgow door deze titel een stedelijke wedergeboorte wist door te maken, geldt de culturele hoofdstad als het ultieme voorbeeld van de maatschappelijke impact van cultuur. De laatste jaren zijn daar de nodige vraagtekens bij geplaatst door onderzoekers en O'Brien toont hoe

'Liverpool 2008', al werd het jaar ook hier als succesvolle katalysator gepresenteerd, maar weinig hard kan maken als het aankomt op meetbare impact. Hij waarschuwt daarom, zeker in het licht van de economische crisis, voor een al te utopische kijk op cultuurbeleid als aanjager van de economie en op de rol van de kunsten als kern van de creatieve industrie. Het is vooral een verhaal, bewijzen ontbreken grotendeels.

De vele voorbeelden van min of meer mislukte projecten ten spijt eindigt O'Brien zijn boek hoopvol. Cultuurbeleid laat bij uitstek de beperkingen zien van een door economische paradigma's gedicteerd overheidsbeleid en hernieuwt de blik op een overheid als bureaucratie in de neutrale zin van het woord, die boven de maatschappelijke discussies weet te staan en maatschappelijke waarden bewaakt door niet met alle politieke winden mee te waaien. De overheid kan, stelt hij, het waardeaspect van kunst en cultuur beschermen en de sector zo behoeven voor teleurstelling wanneer hoge verwachtingen van economische impact niet worden ingelost. De bureaucratie als redding van een op hol geslagen marktdenken, het is misschien even wennen, maar na lezing van dit boek is de suggestie het overwegen zeker waard.

Truus Gubbels

Adam, G. (2014)
Big bucks: the explosion of the art market in the 21st century.

Farnham: Lund Humphries.

Prijs: € 32,99

De vraag hoe de moderne en eigentijdse kunstmarkt zich het afgelopen decennium ontwikkelde van een nichemarkt tot een globale wereldhandel met een geschatte omzet van ongeveer 65 miljard dollar per jaar, is onderwerp van *Big bucks*. De auteur is een Britse journalist en kunstmarkt-

expert. Ze is regelmatig te zien bij BBC Worldwide met een column. De afgelopen dertig jaar publiceerde ze talloze artikelen over de ontwikkelingen in de kunsthandel en het veilingwezen, onder andere in *The Art Newspaper* en de *Financial Times*. Ze beschrijft de *boom* in de kunsthandel vanuit het perspectief van de verschillende betrokken partijen: veilinghuizen, dealers, kunstenaars en wat ze noemt de nieuwe smaakmakers: verzamelaars, curatoren en adviseurs. Adam geeft de veranderingen aan die zich de afgelopen decennia in die werelden hebben voorgedaan.

Hoe komt ze aan die informatie? Het hele verhaal is gebaseerd op haar interviews met de top van de internationale kunst-, galerie-, veiling- en verzamelaarswereld. Ze noemt ze allemaal bij naam en toenaam, met een verregaande openheid die atypisch is voor de hiërarchische en gelaagde kunstwereld, waarin eerder geslotenheid heerst en men elkaar vaak het licht in de ogen niet gunt.

Interessante *inside view*

In 'De spelers' gaat Adam in op de afzonderlijke partijen. Allereerst komen de veilingen aan bod. De grote twee, Christie's (sinds 1998 eigendom van de Franse zakenman en kunstverzamelaar François Pinault) en Sotheby's, de eerste oorspronkelijk begonnen met het veilen van schilderijen en meubels, de tweede als boekenveiling, zijn door globalisering aan het eind van de 20ste eeuw enorm gegroeid. Zij breidden hun netwerk in de laatste decennia van 2000 al snel uit naar Rusland, China en India, wat in het begin van de 21ste eeuw nog verder werd uitgebouwd. Hun omzet was in 2013 respectievelijk 7,12 en 6,3 miljard dollar. Ze worden gevolgd door Beijing Poly International Auction Co., China Guardian Auctions Co. en Bonhams, achtereenvolgens goed voor 1,3 en 1,08 miljard en 895 miljoen dollar (p. 26).

De totale jaaromzet in 2013 op de kunstmarkt wordt geschat op 65,7 miljard dollar (sinds 2003 gegroeid met 154 procent). Alleen al de omzet op veilingen – schilderijen, sculpturen,

fotografie en tekeningen – was 12,05 miljard dollar. Maar de betrouwbaarheid van deze gegevens trekt de auteur soms in twijfel. De financiële transacties van de veilinghuizen zijn weliswaar te traceren, maar ook daar kan het gebeuren dat verkopen waarvoor een eindbod is afgehamerd uiteindelijk niet doorgaan – zonder dat dat expliciet in de openbaarheid komt. En of de galeries en de kunsthandel evenals de collectioneers – en zeker de groten over wie het hier gaat – oprecht zijn in de cijfers die ze verstrekken over hun verdiensten en het achterste van hun tong laten zien, is, ook voor Adam, de vraag. Dat laat onverlet dat de auteur op toegankelijke en meeslepende wijze een zeer interessante *inside view* geeft in een marktsector waarin verschillende partijen elkaar – overigens net als in de meeste andere zakenwerelden – de bal toespelen.

Adam gaat uitgebreid in op de allergrootsten onder de kunsthandelaren en galeriehouders, zoals Gagosian en Zwirner, Hauser & Wirth, Pace en White Cube, die doorgaans filialen in wereldsteden hebben en kunstenaars als Koons en Hirst vertegenwoordig(d)en. Op hetzelfde niveau bevinden zich de kunsthandlarenfamilies Nahmad en Mugaris. De laatste domineert de markt voor Warhol en Basquiat. Van de eerstgenoemde kunstenaar hebben ze meer dan 800 werken in bezit op een totaal aantal van 3000 (p. 58).

Vervolgens beschrijft Adam de wijze waarop kunstenaars in de huidige markt functioneren van 'omkomend van de honger op hun